

Népzeneész I. szakképesítés helyi tantervei a 3/15 évfolyamra

---

A népzeneész I szakképesítés a népzeneész II szakképesítésre épül. Feltételezzük, hogy aki iskolánkba jelentkezik sikerrel teljesítette az abban meghatározott követelményeket.

Tudjuk azonban, hogy az előírt követelmények, legtöbb esetben csak részlegesen tudnak megvalósulni. Különösen vonatkozik ez a 2 éves érettségi utáni szakképesítésre.

Ezért a tananyag nagyjából megegyezik az népzeneész II szakképesítés anyagával, de érettebb, művészileg kifinomultabb, magasabb technikai biztonságot várunk el növendékeinktől.

Ott ahol nem adunk meg részletes követelményt, elvárás rendszert, ott a fenti általános elv érvényesül. Mivel a társhangszer tárgynál a követelmények, technikai feladatok, tananyag nem különbözik a főtárgytól, külön nem adunk meg részletes tananyagot.

Főtárgyak helyi tantervei

1.1 Népi vonós/húros főtárgy, társhangszer tantárgy

A tantárgy tanításának célja

A Vonós/húros hangszereknél a ráépülésben cél

- az alapképzésben megszerzett tudás bővítése, elmélyítése,
- kiemelkedő hangszerjátékosok repertoárjának megismerése, megtanulása,
- egy-egy tájegység, falu kiváló muzsikusi repertoárjának, játékmódjának tudatos megfigyelése, összehasonlítása, elsajátítása; a különbségek és hasonlóságok felfedezése, megértése,
- hangszere interetnikus kapcsolatainak elméleti és gyakorlati felfedezése,
- speciális játéktechnikák elsajátítása,
- a variálási képesség és improvizációs gyakorlat fejlesztése,
- a repertoár mennyiségének és minőségének növelése.

Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése. Ezek részben a vonós/húros hangszerekhez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Mindegyik főhangszer-típusnak a művészetekbe való integrálásához fontos, hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet,

irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezve a későbbi önálló munka során hasznosítani.

1.1.1 Népi hegedű

Heti 4 óra, összesen 124 óra, társhangszer esetén 124 óra

Tananyag

Ismerkedés a bartóki I. népzenei dialektussal: Dunántúl.

Ugrós, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk (kétféle hangnemben, pl.: A-D),

Technikai feladatok

Hangsúlyozás, hangindítás, gyors, rövid nyolcadok, a III-IV. fekvés használata és gyakori váltása, staccato és marcato vonásnemek.

Tempótartás, különös tekintettel a friss csárdásra.

Dunántúli terc és szeptim intonálása az ugrósban.

Lassú csárdás táncszerű giusto eljátszása, a sorvégi tenutós tizenhatodok eljátszása tempóban.

Egy-egy dallamnál legalább két variáció elsajátítása (az improvizálás előkészítése).

Hallás utáni dallamtanulás.

A dallamok énekes változatainak megtanulása.

Tánczenei folyamat összeállítása, a dallamok kötése, műfaji váltás:

- ugrós – lassú csárdás – friss csárdás,
- lassú csárdás – friss csárdás – ugrós,
- ugrós – friss csárdás,
- verbunk és frisse.

Erdély: Szék. Sűrű tempó, ritka tempó, verbunk, négyes, csárdás, lassú, porka, hétlépés.

Technikai feladatok

Férfi táncok kísérő-dallamainál: gyors pontozott tizenhatodok külön vonóval, különböző vonásnemekkel, belső hangsúlyozás, fekvésváltás.

Aszimmetrikus lüktetésű dallamok – Négyes”, Lassú.

Hangképzés, kitartott hangok megszólaltatása, díszítések, ritmikus vibrato, trilla, körülírás.

Hangsúlyozás.

Közjátékok.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Erdély: Sóvidék. Verbunk, szöktetős, jártatos, forgatós.

Technikai feladatok

A III. fekvés gyakori használata, gyakori kettős-, hármaskötések, tempótartás, hangsúlyozás, hangsúlyozó díszítések, a forgatós játékmódja, csárdás aszimmetrikus lüktetése.

Közjátékok.

Műfajok összekapcsolása és lezárása.

Tánczenei folyamat összeállítása.

Használt segédanyagok:

- Lajtha László: Széki gyűjtés
- Virágvölgyi Márta: Bogyiszlói népzene
- Salamon Beáta: Magyar népzenei dallamgyűjtemény hegedűtanításhoz a saját fejlesztésű hangzóanyaggal együtt. Egy hegedűs felvételek, minus one-os hangzó segédanyagok (saját fejlesztés).
- Virágvölgyi kötet hangzóanyaga, videófelvételek.

Ismerkedés az erdélyi népzenei dialektussal: Kalotaszeg.

Legényes, verbunk, szapora .

Technikai feladatok

Pontozott tizenhatod-menetek külön vonóval, hármaskötés, kettőskötés.

Hangsúlyozás jobb, illetve bal kézben.

Felső és alsó váltóhang, előkék, egyszerű körülírás, trilla.

Fekvésváltás.

Dallamok összekapcsolása.

Verbunknál és szaporánál: virtuóz tizenhatod-menetek, spiccato vonás, hangindítás emelt vonóval, kötések nagy tempóban.

Tempótartás.

Közjátékok tanulása műfajonként és hangnemenként, megfelelő használatuk, a virtuóz játék előkészítése a magas fekvésben.

A bartóki IV. népzenei dialektusterület: Szatmár. Oláhos, csendes, csárdás, friss csárdás, magyar verbunk.

Technikai feladatok

Bal kéz: váltóhangok, glissando, előke, utóka, körülírás, ritmikus vibrato, negyedik ujjas üveghangok, speciális egyujjas ujjrendek, csúszások.

Jobb kéz: hangsúlyozás, belső, illetve szinkópás hangsúlyozás.

Lassú csárdás – friss csárdás műfaji váltás.

Parlando-rubato előadásmód – kitartott, hosszú hangok megszólaltatása, díszítése (hallgató is).

Hegedűkontra kíséret: gyors düvő, lassú düvő, esztam, parlando-rubato dallamok kísérete.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel

Vajdaszentivány, Verbunk, Sebes forduló, Lassú, Korcsos, Cigánycsárdás dallamok.

Technikai feladatok

Gyors tizenhatod-menetek.

Közjátékok.

Vonásnemek.

Magas fekvések II-VI.

Sebes forduló, Korcsos hangsúlyozása, hármaskötés.

Előke és díszítés összekapcsolása, sűrű trilla.

Hangképzés.

Ismerkedés az északi népzenei dialektusterülettel: Palócvidek, Galga mente (Kartal, Tura), Felföld (dudautánzás). Verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, dudanóták.

Technikai feladatok

A duda utánzása hegedűn (scordaturával).

A friss csárdások gyors tempója, tempótartás, dallamtanulás.

Magas fekvések.

Játék tercpárhuzamban (tercelés”).

Kontrakíséret (dűvő, esztam).

Énekes dallam eljátszása hangszeren, stílusos improvizálás (kb. 10 dallam).

Erdély: Magyarpalatka, Ritka magyar, sűrű magyar, korcsos, szökős, ritka csárdás, sűrű csárdás, lassú cigánytánc.

Technikai feladatok:

II. fekvés, belső hangsúlyozás.

Ritmikus díszítés, sűrű trilla, előke, utóka.

Körülírás, a különböző díszítőelemek összekapcsolása.

Jobb kézben: vonásnemek, fölfelé hangsúlyozás, indított hangok.

Hangképzés, dinamika.

Közjátékok.

Aszimmetria (Ritka magyar, Korcsos, Lassú cigánytánc).

Egy „pár” tánc (táncsorrend) műsorszerű összeállítása.

Kíséret, összjáték.

Énekes dallamok megtanulása

Erdély: Bonchida. Magyar táncrend: lassú magyar, sűrű magyar, lassú csárdás, sűrű csárdás.

Román táncrend: román forgató, lassú cigányos, gyors cigányos, verbunk, sűrű legényes.

Technikai feladatok:

Hangsúlyozás.

Vonásnemek.

Magas fekvések.

Hangképzés, díszítés (terces körülírás).

Közjátékok.

Aszimmetria (Lassú magyar, Román forgató).

Gyimes. Féloláhos, verbunk, lassú magyaros, sebes magyaros, lassú csárdás, sebes csárdás, kettős jártatója és sirülője, héjszák.

Technikai feladatok

Hegedűtartás és vonókezelés.

II. fekvés, mint alapfekvés.

Speciális ujjrendek.

Tizenhatod-játék az alsó fél vonón.

Speciális kötések és vonásnemek.

Aszimmetrikus játék (lassú magyaros), szinkópás lüktetés (kettős jártatója és sirülője).

További feladatok:

Felkészülés a továbbtanulásra, felvételi követelmények elsajátítása:

a) kötelező anyag:

- új stílusú lassú csárdás és verbunk: Gömöri verbunk és lassú csárdás (Varsányi Ildikó: Gömöri népzene 1. számból a [verbunk](#); 3. számból a [lassú csárdás](#))

régi stílusú férfítánc: székely verbunk közjátékkal (Lajtha László: Kőrispataki gyűjtés 28. dallam)

- régi stílusú aszimmetrikus hangsúlyozású táncok: [széki lassú](#) (Lajtha László: Széki gyűjtés, 15. dallam); [széki magyar](#) (Lajtha László: széki gyűjtés 1. dallam); [marosszéki forgató](#) (Lajtha László: Kőrispataki gyűjtés 2. dallam)
- rubato dallam: [gyimesi keserves](#) (Új pátria sorozat, Zerkula János keservei 8. szám)

A kötelező anyag szóló előadásban, kíséret nélkül játszandó!

A felvételizőnek az alap- illetve a középfokú népzeneoktatás szintjén tisztában kell lennie és alkalmaznia kell a népzene előadásmódjának jellegzetességeit.

b) szabadon választott:

A felvételiző a következő, tájegységenként felsorolt anyagokból állíthatja össze a szabadon választott vizsgaanyagát:

- Dunántúl (válogatás a madocsai banda anyagából)
- Palócföld (válogatás a kartali banda anyagából)
- Szatmár (Szatmári bandák CD)
- Kalotaszeg (válogatás Árus vagy Hitler vagy Cilika anyagából)
- Bonchida (Kallós CD); Magyarpalatka (Kodoba Béla CD); Ördöngösfüzes (Kallós CD)
- Vajdaszentivány (Horváth Elek CD); Magyarpéterlaka (Csiszár Aladár CD)
- Gyimes (Halmágyi Mihály CD)¹

---

¹ <http://fze.hu/hu/nepi-bracsamuvesz-tanar-nepi-hegedumuvesz-tanar-osztatlan-12-felev->

1.1.2 Népi brácsa

Heti 4 óra, összesen 124 óra, társhangszer esetén 124 óra

A Népi brácsa főtárgy esetében az anyagismeret egyes témaköreihez kötődően az alábbi elemeket kell folyamatosan fejleszteni a növendék képességei, készségei, előtanulmányai figyelembevételével:

- helyes testtartás, hangszertartás,
- hangképzés,
- intonáció,
- harmonizálás,
- hangszerkezelés, vonókezelés,
- vonásnemek,
- helyes, differenciált ritmus és tempó,
- a stílusos előadásmód technikai összetevői,
- a zenei stílus és az előírások megvalósítása,
- állóképesség.

Zenei anyag

A bartóki I. népzenei dialektus: Dunántúl.

Ugrós, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk (kétféle hangnemben – pl. A-D), valamint „Kalocsai mars”, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk (C, D hangnemekben).

Technikai feladatok:

Lassú és gyors esztam, illetve lassú dúvó.

Vonóindítás, vonóváltás, különféle hangsúlyozási módok.

Modális és funkciós harmonizálás-módok.

Négyhúros brácsán C, D és A hangnemekben egyszerűbb harmonizálás, illetve akkordmenetek az első és második fekvésben.

Egy-egy dallamnál több variáció elsajátítása (az improvizálás előkészítése).

A dallamok énekes változatainak megtanulása.

Kamarazenélési képességfejlesztés: a primás kísérése (a tudatosságtól az automatizmusig).

Erdély: Szék. Sűrű tempó, ritka tempó, verbunk, négyes, csárdás, lassú, porka, hétlépés.

Technikai feladatok:

Ifj. Ádám István széki kontrás harmóniakészlete, harmonizálási módjának elsajátítása és összevetése más széki kontrásokéval (pl. Mikó Albert, Moldován György).

„Szalasztott” vonóindítás és hangsúlyozás.

Az előke tudatos alkalmazása vonóváltásnál.

A primás hangsúlyozásmódjának ismerete.

A különböző tánc típusok tempóinak pontos ismerete.

Lejegyzés és visszatanulás autentikus népzenei hangfelvételtől.

A zenei folyamat egészének vizsgálata, egy-egy hosszabb zenei folyamat törvényszerűségeinek felismerése és alkalmazása.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Erdély: Sóvidék. Verbunk, szöktetős, jártatós, forgató.

A düvő vonás alkalmazása egyenletes ritmusban, mérsékelten gyors tempóban (legényes, lassú csárdás, forgató), Közjátékok.

Műfajok összekapcsolása és lezárása.

Ismerkedés az erdélyi népzenei dialektussal: Kalotaszeg.

Legényes, csárdás, verbunk, szapora.

Technikai feladatok

Funkciós harmonizálás a háromhúros brácsán.

Az akkordkészlet bővítése: szeptim-, szűkített és váltó-akkordok.

Egy dallam harmóniavázán alapuló minimum három-négyféle akkordozás elsajátítása, variálása (improvizatív alkalmazása).

Több kalotaszegi brácsás vonókezelésének és harmonizálásának összehasonlítása, a különbözőségek tudatosítása.

Vonózás-variációk.

Tempótartás, „együttlélegzés” a primás játékkal.

Szatmár. Oláhos, kondástánc, cigánytánc, csendes, csárdás, ugrós, magyar verbunk, juhásznóta (minimum két hangnemben: A D).

Technikai feladatok

Jellegzetes akkordmenetek és vonásnemek elsajátítása háromhúros brácsán.

Bonyolultabb akkordmenetek négyhúros brácsán A és D hangnemekben (ifj. Horváth András népi zenész játékmódja alapján), valamint C-G, illetve G-D húrokon a szatmárökrítói és a tiszakőrödi zenekar alapján.

A vonás- és akkordvariációk stílushű használata.

Brácsaszólam megtanulása autentikus népzenei hangfelvételtől (a dallamok lejegyzésével, figyelemmel a zenészek lehetséges tévesztéseire).

A vonókezelés helyes értelmezése és elsajátítása videofelvétel segítségével.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel.

Székelyföld: Vajdaszentivány, Magyarpéterlaka. Verbunk, sebes forduló, lassú, korcsos, cigánycsárdás.

Technikai feladatok

Vonásnemek különbözőségének összehasonlítása Horváth Mihály vajdaszentiványi, és Ponci Gyula péterlakai brácsás játékában.

A harmonizálás és az akkordkészlet összehasonlítása Horváth Mihály és Ponci Gyula játékában.

Ritmusvariációk egy-egy tánc kíséretében.

Az északi népzenei dialektus területeiről Palócvidék, Csallóköz, Mátyusföld. Verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, dudanóták, kanásztánc, alkalomhoz kötött dallamok (pl. lakodalmások – menyasszonytánc).

Technikai feladatok

Négyhúros brácsán és hegedű-kontrán funkciós akkordmenetek megtanulása.

Eredeti felvételtől a kontrakíséret lejegyzése.

Egy-egy dallam kíséretében egyéni variációk, stílusos improvizálás gyakorlása.

Egy-egy ismeretlen dallam stílusos megharmonizálása első hallás után.

Erdély: Magyarpalatka, Magyarország.

Ritka magyar, sűrű magyar, verbunk, négyes (magyar tánc), korcsos, szökös, ritka csárdás, sűrű csárdás, lassú cigánytánc, román táncok, alkalomhoz kötött dallamok (pl. halottkísérők).

Technikai feladatok

Dúr harmóniasorok és ennek helyi jellegzetességei.

Vonókezelés elsajátítása, vonásnemek.

Kiemelkedő brácsás egyéniségek játékstílusának összehasonlítása, a különbözőségek tudatosítása (Magyarpalatka: Kodoba Béla, Moldován Emerik, Mácsingó Sándor, Radák Mihály, Magyar-szovát: Botezán János, Huszár Sándor).

Vonásvariációk.

A belső hangsúlyozás és aszimmetria gyakoroltatása, szigorúan a primás játékához igazodva.

A passzív dalkincs növelése: énekes dallamok megtanulása.

Erdély: Bonchida.

Technikai feladatok:

Magyar táncrend: Lassú magyar, sűrű magyar, verbunk, lassú csárdás, sűrű csárdás. Román

táncrend: román forgató, lassú cigányos, gyors cigányos, barbunc, sűrű legényes.

A már megismert, bonyolult akkordkészletű négyhúros brácsajáték után az egyszerűbb, más jellegű bonchidai harmonizálás elsajátítása (Kalló János és Ádám József játéka alapján).

A hegedű-kontra kéttagú banda játékmódja (Pusztai Sándor és ifj. Kolbász Béla játéka alapján).

Eredeti hangfelvételek lejegyzése.

Vonókezelés.

Stílusos játék.

Székelyföld: Ádámos. Magyaros, lassú, székely verbunk, féloláhos, szökő, szegényes, pontozó.

Technikai feladatok

A Küküllő menti dallamkincs és a táncok megismerése.

Egyedi vonásnemek Kozák József brácsajátékában.

Az ádámosi zenekar játékának összehasonlítása más Küküllő menti zenekarokéval (Magyarkirályfalva, Magyarózd, Dombó, Magyarbece, Szászcsávás).

Az északi népzenei terület zenei ismeretanyagának bővítése: Gömör.

Juhásznóta, lassú csárdás, friss csárdás.

Technikai feladatok

Molnár Kálmán brácsás bonyolult akkordmeneteinek elsajátítása négyhúros brácsán, a magasabb fekvésekben is.

A töltőszólam és a dallamjáték közötti. játékmód, az ún. „dallamimitáló harmonizálás” elsajátítása a juhász-repertoárban.

Seres Kálmán kontrás egyszerűbb harmonizálása és összevetése Molnár Kálmán játékával.

A stílusos improvizálás gyakorlása, saját variációk létrehozása.

Énekes dallamok megtanulása szöveggel, különös tekintettel a juhászanyag parlando-rubato előadásmódjára.

Felvételi anyagok áttekintése.

1.1.3 Népi bőgő:

Heti 4 óra, összesen 124 óra, társhangszer esetén 124 óra

Technikai fejlesztés

A Népi bőgő főtárgy esetében az anyagismeret egyes témaköreihez kötődően az alábbi elemeket kell folyamatosan fejleszteni a növendék képességei, készségei, előtanulmányai figyelembevételével:

- helyes testtartás, hangszertartás,
- hangképzés,
- intonáció,
- harmonizálás,
- hangszerkezelés, vonókezelés,
- vonásnemek,
- helyes, differenciált ritmus és tempó,
- a stílusos előadásmód technikai összetevői,
- a zenei stílus és az előírások megvalósítása,
- állóképesség.

Technikai feladatok

A düvő vonás alkalmazása egyenletes ritmusban, mérsékelt gyors tempóban (legényes, lassú csárdás, forgató), illetve az alapvonások ismerete (détaché, martelé, legato).

Követelmények

Az alapvonások játszása hajlékony, szép hangon bőgőn és csellón (ugros - dus - mars, lassú és friss csárdás, düvő, verbunk).

A húr- és vonóváltó-műveletek tudatos előkészítése és végrehajtása.

Tiszta intonáció (a kar és a kézfej szerepe).

A fekvésváltások előkészítése, beillesztésük a zenei folyamatba, valamint könnyed, zavartalan eljátszásuk középtempóban.

Dinamikai váltások gyakorlása.

Kotta nélküli játék a stílus követelményeinek megfelelően.

A játszott dallamok formai–szerkezeti tagolásának ismerete.

Eligazodás a bőgő, illetve cselló hangolású hangszeréken.

Eligazodás a kontrás által fogott akkordokon és azok felismerése a fogásmódok alapján is.

Törekvés a tempótartásra, hallás utáni dallalmtanulásra.

A dallamok énekes változatainak megtanulása.

Transzponálás D-A-C hangnemekbe.

Hangsúlyozás, hangindítás.

Zenei anyag

A bartóki I. népzenei dialektus: a dunántúli tánczene kísérete

„A-D” hangnemekben. Ugrós, lassú csárdás, friss csárdás.

Erdély, Székelyföld: sóvidéki tánczene kísérete „A-D” hangnemekben: verbunk, szöktető, jártató, forgató.

Erdély: széki tánczene kísérete.

Erdély: kalotaszegi tánczene kísérete „A-G” hangnemekben. Csárdás, „Hajnali”.

Az alföldi népzenei dialektusból: szatmári tánczene kísérete. Magyar verbunk, csendes, lassú csárdás, cigánytánc, kondástánc, ugrós, juhásznóta, oláhos.

Ismerkedés az északi népzenei dialektussal. Népi tánczenekíséret tanulása a következő tájegységekről: Palócföld, Csallóköz, Mátyusföld.

Verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, dudánóták, kanásztánc, menyasszonytánc.

Vajdaszentiványi és péterlaki táncok kísérete. Verbunk, sebes forduló, lassú, korcos, cigánycsárdás.

Erdély: Mezőségi tánczenék kísérete - Magyarpalatka, Magyarszovát. Ritka és sűrű magyar, négyes, lassú cigánytánc, ritka csárdás, szökös, sűrű csárdás, korcos.

Nyugat-Erdély (folytatás): bonchidai tánczenék kísérete „A-D-G” hangnemekben. Lassú-sűrű magyar, lassú-sűrű csárdás, román forgató, lassú és gyors cigányos, verbunk, sűrű legényes.

Az északi népzenei dialektus folytatása: Gömör megye népzeneje. Juhásznóta, verbunk, lassú és friss csárdás.

Felvételi anyagok.

1.1.4 Tekerőlant:

Heti 4 óra, összesen 124 óra, társhangszer esetén 124 óra

A tekerő főtárgy tanításának célja olyan népzeneészek képzése, akik képesek a hagyományos magyar népzenei darabok stílushű, hiteles és zenei élményt adó megszólaltatására és továbbadására.

Célja a beszélt anyanyelvhez hasonló, zenei anyanyelvi szintű tudás megközelítése, a növendékek bevezetése a népzenebe.

A tanuló a zeneiskolában szerzett hangszeres és elméleti felkészültségére alapozva sajátítson el olyan szakmai tudást és általános zenei műveltséget, amely alkalmassá teszi felsőfokú tanulmányok folytatására, illetve a közművelődés területén középfokú zenei felkészültséget igénylő munkakör ellátására.

A tekerő tanításának célja továbbá, hogy megismertesse meg a tanulóval

- a tekerőn keresztül is a magyar népzene főbb stílusrétegeit, népzenei dialektusait,
- a népzene variatív és improvizatív jellemvonásait,
- a magyar népzene főbb műfajait,
- a magyar népzene előadásmódját,
- a hangszerkezeléshez szükséges, minél tökéletesebb technikai fogásokat,
- a tekerő működési elvét, beállításának módszereit,
- a hangszerre jellemző díszítésmódokat és egyéb zenei, valamint kifejezőmódbeli lehetőségeket.

A tekerő tanításának célja, hogy fejlessze a növendék

- hallását,
- magyar nyelvi, zenei és prozódiai érzékét,
- stílusérzékét,
- improvizációs készségét,
- zenei fantáziáját, zenei emlékezetét,
- zenei ízlését, a zenei karakterek iránti érzékenységét,
- technikai adottságait,

- előadókészségét.

Segítse a növendéket abban, hogy képessé váljon önálló műsor összeállítására.

Adjon teret a tanuló kreatív megnyilvánulásainak. Tegye fogékonyá és nyitottá más népek (például a szomszédos népek) és más zenék (például klasszikus zene, kortárs zene) befogadására.

A tanuló ismerje meg tanulmányai során

- hangszer múltját itthon és Európában,
- hangszer repertoárját, és a dallamanyag előadói hagyományát
- a magyar népzenei dialektusterületeket, azon belül hangszer előfordulását a nyelvterületen belül,
- a magyar népzene stílusait és az egyes stílusok jellemző zenei vonásait,
- hangszer irodalmát, jelentősebb népzenekutatók munkásságát, és azok írásait,
- a jelentősebb népi adatközlőket és a rájuk jellemző előadói stílusjegyeket.

A tanuló legyen képes a tekerő tárgy tanulása során:

- elemezni a népdalokat és népi dallamokat zenei ismérvek alapján (beleértve a formai, szerkezeti, valamint harmóniai vonásokat is)
- énekes dallamok megformálására hangszerén, az adott zenei stílusnak és földrajzi területnek megfelelő hagyományos módon,
- a dallamok díszítésére a stílus adta kereteken belül,
- természetes, oldott hangszerkezelésre,
- a jobb és bal kéz játszómechanizmusának összehangolására,
- tiszta intonációra,
- dinamikailag árnyalt és kifejező hangképzésre,
- zenei és technikai szempontból tudatos, elemző gyakorlásra,
- technikájának önálló továbbfejlesztésére,
- hangszeres népzenei darabok önálló megtanulására (ha ehhez szükséges, lejegyzésére hangfelvételről).

Technikai fejlesztés

Sokoldalúan fejlessze a tanuló technikáját az alábbi elemek tekintetében:

- hajlékony, szép hangon a fődallamokat játszani, megfelelő billentéstechnikával,
- a „leváltó-technika” elsajátítása,
- a dallam fő hangjainak körülírása,

- tudatosan előkészíteni és végrehajtani a dallam- és ritmusvariációkat (recsegés-formulák, sorzárlatok),
- a tiszta intonáció,
- a fekvésváltások előkészítése és könnyed beillesztése a zene folyamatába, majd zavartalanul, középtempóban eljátszani,
- bal kézben három és négy ujjal játszani és a megfelelő ujjrend alkalmazása,
- megfelelő dinamikai váltások,
- a megtanult dalokat kotta nélkül játszani a zenei tartalom kifejezésének igényével,
- tempótartás,
- különböző műfajok összekapcsolása és lezárása,
- hallás utáni dallamtanulás,
- a dallamok énekes változatainak megtanulása,
- transzponálás „B-A” hangnemekbe,
- hangsúlyozás, hangindítás.

Egyenletes ritmusban, mérsékelt gyors tempóban is az egyenletes negyed, illetve nyolcad mozgású, valamint az aszimmetrikus ritmusok, sorvégi záróformulák megszólaltatása.

Váljon képessé a növendék

- a különböző dallamokat, táncok kísérődallamait az adott hangnemben lezárni,
- a műfaji és stílusváltások magabiztos végrehajtására (parlando, rubato, giusto, illetve énekelte népdal-tánczene),
- a parlando-rubato előadásmód kíséretében alkalmazott, kitartott hangok megszólaltatására,
- különböző leváltó-hangokkal a belső hangsúlyozásra,
- tánczenei folyamat kíséretének megfelelő eljátszására,
- a dallamok énekes változatainak megtanulására (szöveggel),
- énekes kísérésére,
- a triola ritmus pontos megszólaltatására,
- megfelelő sorzáró dallamképletek (formulák) alkalmazására,
- más hangszerrel való együttjátszásra (tekerő-duda, illetve tekerő-klarinet).
- az ujjrendek különböző, speciális fajtáit alkalmazni,
- tempótartásra,
- árnyalt zenei előadásmódra, különösen az alkalomhoz kötődő dallamoknál,
- aszimmetrikus dallamok előadására,
- improvizálásra adott stíluson belül, illetve a dallamok. transzponálására „D-A-G” hangnemekbe, dallamdíszítések váltogatására,

- hangnemváltásra (üreshúros, illetve kvart indítású dallamoknál),
- speciális hangolásmódok elsajátítására (dupla-dallam oktáv-, kvart-, illetve kvintpárhuzamban, egy tekerővel),
- a különböző ritmusok összekötésére, variációira,
- a közjátékok magabiztos kíséretére mind ritmikailag, mind hangnemileg,
- ritmikus kerékforgatásra, rövid „különvonások”, a tekerő hajtókarával alkalmazott gyors, illetve szaggatott indításra,
- többféle kromatikus menet összekötésére, variációira,
- esetleg a többszólamúság alkalmazására a tekerőzenekarokban (kvint- és kvartpárhuzamok több tekerővel).

Zenei anyag

Az Alföld – benne kiemelten Dél-Alföld. A bartóki III. népzenei dialektusterülettel való kezdést indokolja, hogy a tekerő e területen maradt fenn legtovább.

Táncdallamok és kíséretük „B” hangnemben. A megfelelő giusto tempójú dallamokon a ritmuskísérő reccsentés gyakoroltatása.

Népdalok kíséretmódja: parlando rubato népdalok egyszerű bourdon-kísérete („duda-basszus” játékmód), valamint a táncdallamok kísérete „oláhos” és friss csárdás dallamokban.

Jeles napok és a hozzájuk kötődő szokásdallamok.

Farsangi-húsvéti dalok, Szent Balázs; Szent Gergely; Szent Iván napja, Luca napja.

Karácsony: karácsonyi köszöntők, betlehemesek és regős énekek valamint újévköszöntők.

Névnapi köszöntők – Szent István, Szent János stb.

Az Alföld ismeretanyagának bővítése.

Tánczene kísérete „A-B” hangnemekben: halk-„dudabasszus”-kíséretmód, lassú és friss csárdás, oláhos stb.

Az I. népzenei dialektusterülettel való ismerkedés: Dunántúl.

Táncdallamok kísérete „A” hangnemben.

Bourdonkíséret lassú tempóban, valamint a recsegés tanulása giusto dallamokon: lassú és friss csárdás, valamint ugrós.

Kalocsai táncok kísérete „C-D” hangnemben. Mars, lassú csárdás, friss csárdás, verbunk.

Rábaközi táncok kísérete „A” hangnemben. Dus, lassú csárdás, friss csárdás.

Magyar történeti dallamok a XVI. századtól, régi magyar tánczenék (kb. 40 dallam).

Vokális dallamok megtanulása szöveggel is.

Ismerkedés a tekerő európai zenetörténeti anyagával.

A) Bretagne-i tánczenék kísérete „G-A-B-C” hangnemekben (kb. 15 dallam).

B) Occitan (trubadúr) zenei hagyomány (kb. 10-20 dallam).

C) Olasz és német reneszánsz táncdallamok és kíséretük „G-A-B-C” hangnemekben (kb. 6-6 dallam).

D) Francia barokk udvari zene „C” hangnemben (kb. 15 dallam).

A dunántúli népzenei repertoár bővítése az alábbiakkal:

A) Bakony és Balaton környéki népdalok (kb. 10 dallam).

B) Somogy megye népzeneje (kb. 30 dallam).

C) Rábaköz és Szigetköz népzeneje (táncként 4-4 dallam).

D) Vas és Zala megye népdalai (kb. 20 dalam).

Az északi népzenei repertoár bővítése az alábbiakkal:

A) Gömör megye népzeneje: balladák, juhásznóta, lassú és friss csárdás (kb. 10 dallam).

B) Egyéb palóc (pl. Mátravidék, Ipoly-mente) és egyéb északi népzenei dialektusú dallamrepertoár: a dudánóták

1.1.5 Népi cimbalom:

Heti 4 óra, összesen 124 óra, társhangszer esetén 124 óra

A népi cimbalom főtárgy tanításának célja, hogy a növendék – a zeneiskolában szerzett hangszeres felkészültségére és zenei ismereteire alapozva – olyan szakmai tudást és általános zenei műveltséget sajátítson el, amely alkalmassá teszi őt elsődlegesen a szakirányú felsőoktatásban való tanulmányok folytatására, illetve a közművelődés területén középfokú zenei, kiemelten népzenei felkészültséget igénylő munkakör ellátására.

A népi cimbalom tárgy célja, hogy alakítsa ki az önálló gondolkodás, szellemi irányítás képességét, az állandó önművelés igényét.

Ismertesse meg továbbá a tanulóval

- a népzene főbb stílusrétegeit, az egyes tájegységek zeneileg jellemző vonásait, a cimbalomjáték főbb stílusjegyeit, játék–technikai módjait,
- a hangszerkezeléshez, a magasrendű zenei kifejezéshez vezető mozgásformákat, azok kapcsolatait a zenei elképzelés megvalósításához,
- a népzene és műzene közötti hasonlóságokat és különbségeket,
- a lejegyzési módokat,
- a különböző stílusrétegeket, a stílusokon belüli népdalokat és táncdallamokat, a táncok kísérőzenei szerkezetét, felépítését, stílushű előadásmódját.

Nyújtson gazdag zeneirodalmi ismeretanyagot

- a cimbalomra írt művekből (kortárs zene is),
- a népzeneből és a népzenei ihletésű műzenéből,
- a zeneirodalom minden korszakának cimbalmon előadható irodalmából.

Tanítsa meg a növendéket a népzeneen belül az értékes és kevésbé értékes között különbséget tenni.

Tegye fogékonnyá más hangszerek és az énekes népzene, más zenei műfajok és más népek zenéje, valamint a kultúra egyéb területei iránt.

Fejlessze a zene nyelvének kifejezési eszközeivel összefüggő tudását:

- hallását, ritmusérzékét, zenei érzékenységét,
- előadói formálókészségét, képzelőerejét,
- emlékezetét, koncentrálókéességét,
- technikai biztonságérzetét, a dinamikailag árnyalt, kifejező erejű hangzás érdekében,
- alkotókészségét, improvizációs készségét,
- zenei ízlését, stílusérzékét,
- építő kritikai, önkritikai érzékét,
- igényét a társas zenélésre.

Segítse az ismeretanyag elsajátítását sokoldalú készségfejlesztő gyakorlatokkal:

- skála-, akkord-, kadencia-játék,
- népdalkíséret rögtönzése,
- hallás utáni játék,
- lapról olvasás,

- transzponálás, szekvencijáték.

Szoktassa a tanulót rendszeres, céltudatos munkára, gyakorlásra, ösztönözze rendszeres hangverseny-látogatásra, a Rádió és Televízió népzenei műsorainak hallgatására, a zenei élet eseményei iránti érdeklődésre.

Ösztönözze az élő népzenei hagyomány ápolására, értékeinek megőrzésére, azok felkutatására és feltárására.

Érje el, hogy érzelmi szükségletté váljon a napi zenélés, tudásával minél több közönséget inspiráljon együttzenélésre; így válhat a népzene osztálytársadalmi személyiség- és jellemformáló erővé, emelkedhet morális rangra, válhat nemzeti közkinccsé.

A növendék ismerje meg hangszere áttekintő történetét, tudja, hogy a hangszer mai formájában speciálisan magyar, legyen ismerete arról is, hogy ez a forma mindenütt a világban Magyarországról terjedt el.

Tanulja meg hangszere működési elvét, felépítését, tudjon apróbb javításokat elvégezni (verőalakítás, húrfeltevés, pedáljavítás), és tudjon hangolni.

A növendék magas szinten ismerje meg a magyar népzeneét, legyen általánosan tájékozott más nemzetek népzenei kultúrájában, legyen klasszikus zenei műveltsége.

Ismerje meg tanulmányai alatt:

- hangszere múltját, jelenét, helyét a magyar néphagyományban, a népzeneben, a klasszikus és kortárs zenében,
- hangszere népzenei irodalmát, jelentősebb előadóművészeit,
- hangszere felépítését, típusait, készítőit, hangolását, a verők készítését,
- a különböző stílusok, illetve népdaltípusok zenei sajátosságait (hangsor, sorvégző hangok, ritmus, metrum, szótagszám, forma, szerkezet, ambitus stb. szempontjából),
- legyen ismerete a cimbalom néphagyományban betöltött szerepéről, és használatáról a különböző tájegységeken (kísérési mód, hangszerösszeállítás), valamint korszakokban és társadalmi rétegek szerint (pl. szólista parasztnépzés cimbalmosok, cigányzenekari játékosok).

Technikai fejlesztés

Skálák biztos ismerete, játszása (dúr, moll, 7 #, 7 b előjegyzésig, modális skálák, pentaton hangsorok), hármas- és négyeshangzatok, futamok, hangközmenetes skálák, kromatikus skálák.

Virtuóz skála- és akkordjáték.

Rugalmas ütéstechika (ejtegetés, tremolo, pergetés).

Dallami formulák improvizálása (például átkötő részek, záratok stb.).

Az improvizatív készség fejlesztése.

A lapról olvasás fejlesztése.

Hallás utáni játék, transzponálás.

A növendék tudjon önállóan harmonizálni népdalokat, hangszerére alkalmazni más hangszereken játszott dallamokat.

Tudjon önállóan variációkat készíteni.

Tananyag

Somogy és a Sárköz hangszeres népzeneje (I. dialektus, Dunántúl):

- Somogyi dudanóták, ugrós, lassú és friss csárdás,
- Bogyiszlói banda repertoárjából: hallgató, verbunk, ugrós, csárdás, friss. (kétféle tonalításban: A-D)

Vas és Sopron megye (I. dialektus, Dunántúl):

- Régi magyar tánczene, korai verbunkos stílus, nyugat-dunántúli népi táncdallamok megismerése Tendl Pál anyagából

Erdély:

- Sóvidék: forgató, szöktető,
- Kőrispatak: csárdás, friss, verbunk, forgató.
- Vajdaszentivány, Magyarpéterlaka (Verbunk, Forgató, Lassú és Friss csárdás)
- Marossárpatak: verbunk, forduló, csárdás, korcsos, cigánycsárdás

Az Alföld zenéje

- Szatmár: Oláhos, kondástánc, cigánytánc, csendes, csárdás, ugrós, magyar verbunk, juhásznóta (A tonalításban)
- Dél-Alföld: Oláhos, ugrós, kanásznóta, csárdás

Követelmények

Hangzatpárok, akkord- és kadenciajáték. Hangközláncok.

A zenei anyaggal összefüggő néprajzi ismeretek.

A belső hallás elmélyítése (hallás utáni játék, hallás utáni lejegyzés).

Triolás bontású kíséretmód a marosszékiben

A nyújtott és egyenletes tizenhatod mozgás közötti különbség érzékeltetése

Buta Szép József / Buta Jóska/ és Bóné Sándor játékmódja közötti különbség megfigyelése

Az archaikus harmonizálás gyakorlása

Az akkordikus cimbalomjáték gyakorlása, további dallamok tanulása

Az énekelt dallamok szövegeinek megjegyzése

Fejlesztési célok

Társas zenélés, együttesben való játék.

A repetíció tempónövelése (egy kézzel, két kézzel, párosan).

A növendék tudjon zenekart irányítani, illetve alkalmazkodni a primás vezetéséhez

A legarchaikusabb prímcimbalmozás gyakorlása

A nyújtott és egyenletes tizenhatod mozgás: különbségtétel a 2 féle játékmód között

Építkezés az alapoktól a fejlett játékmódig, az improvizáció előkészítése

A harmóniakíséret fejlesztése

A régies és a modern cimbalomjáték szétválasztása

Az együttléklés a közösségi élmény fokozása a muzsikálás során

Használt segédanyagok

Kéziratok, belső használatú anyagok, amik nem jelentek meg nyomtatott hivatalos formában:

Balogh Kálmán: Az akkordikus cimbalmozás alapjai.

Balogh Kálmán: A román tánc típusok cimbalom kísérete.

Balogh Kálmán: Skálagyakorlatok és etűdök.

Barbócz Sándor: Bonchidai cimbalmos dallamok.

Barbócz Sándor: Virág Géza a galambodi cimbalmos dallamai.

ifj. Gerencsér János: Cimbalom és hegedű dallamjáték Péterlakán.

Petrovits Tamás: Péterlaki táncdallamok Buta Szép József játéka alapján.

Megjelent nyomtatott kották vagy könyvek:

Agócs-Gombai: Kürti Bandák.

Allaga Géza: Cimbalom etűdök.

Lajtha László: Bogyiszlói gyűjtés

Lajtha László: Dunántúli dallamok és táncok I.II.

Lajtha László: Kórispataki gyűjtés.

Pávai István: A Sóvidék népzeneje

Tarjáni Tóth Ida: Cimbalomiskola I.II./ Editio Musica Budapest/

Népzenei füzetek CD-melléklettel:

ifj. Gerencsér János: Galga menti dallamok. 2.

Unger Balázs: Galga menti vonósbandák

Salamon Beáta: Magyar Népzenei Gyűjtemény hegedű tanításhoz

Szabó András – Mohácsy Albert: Gömöri népzene, melléklet

Virágvölgyi Márta: Bogyiszlói népzene

Virágvölgyi Márta-Bonchida

Virágvölgyi Márta-Vavrincez András: Szatmári népzene II.

Virágvölgyi Márta-Vavrincez András: Vajdaszentiványi táncok

Erdély – Mezőség

- Bonchida: Magyar táncrend: lassú magyar, sűrű magyar, lassú csárdás, sűrű csárdás
- Bonchida: Román táncrend: román forgató, lassú cigányos, gyors cigányos, verbunk, sűrű legényes

Felvidék

- Gömör. Juhásznóta, lassú csárdás, friss csárdás
- Galga-mente tánczenéje (Bag, Kartal. Csárdások, frissek, verbunk)
- A szájhagyományos kultúrában fennmaradt klasszikus verbunkosok a klasszikus cigányzenekarban. Válogatás a balassagyarmati, a felsőtárkányi, a pásztói, a kürti, az alsókálosai, a rimaszombati, az alsószinai zenekar repertoárjából.
- A Palócvidek tánczenéjéből: verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, dudanóták, kanásztánc, alkalomhoz kötött dallamok (pl. menyasszonytánc)
-

Dunántúl

- Rábaköz. Dus, kanásztánc, verbunk és frisse, lassú csárdás, friss csárdás, dudanóták
- Moldva
- Moldva táncdallamai (a kiscimbalom használatára van adatunk)
- Bevezetés Moldva tánczenéjébe, kitekintéssel a román népzeneire is.

Követelmények

Dallamszerű akkordhasználat, tapasztott verő a ritmizálás kiemeléséhez Dallami eltérések, nemzeti karakterek különbözőségének megfigyelése.

A fejlett harmonizálás, a városi zenekarokhoz közeli stílus megtanulása, repertoárba illesztése, további dallamok tanulása

Akkordikus kíséretmód

Saját ízlés alapján történő dallamválogatás a felkínált, meghallgatott anyagokból

Az alkalomhoz kötött dallamok kísérete, zenei összeállítások a palócvidék tánczenéjéből

Dudabasszus és bourdon kíséret imitálása cimbalmon

A román kíséretmód, ütőhangszer-szerű hangszerkezelés

Fejlesztési célok

Alkalmazkodás a zenekarhoz, tempótartás a harmónia bontás alatt.

Tempóbeli eltérések a magyar rendhez képest a román rendben

A kézrend automatizálásának gyakorlása a harmóniasoroknál

A magas tempó tartása miatti leegyszerűsített harmóniabontás friss csárdásban

A cimbalom teljes hang-terjedelmének kihasználása, dallami és harmóniai szempontból

Zenei önállóságra nevelés, szokásdallamok alkalomhoz kötődő felhasználása

A dudálásra emlékeztető, régies játékmód modern hangszerekkel történő bemutatása

Más zenei szemléletmód megismerése, alkalmazása

Használt segédanyagok

Kéziratok, belső használatú anyagok, amik nem jelentek meg nyomtatott hivatalos formában:

Balogh Kálmán: Az akkordikus cimbalmozás alapjai.

Balogh Kálmán: A román tánc típusok cimbalom kísérete.

Balogh Kálmán: Skálagyakorlatok és etűdök.

Barbócz Sándor: Bonchidai cimbalmos dallamok.

Barbócz Sándor: Virág Géza a galambodi cimbalmos dallamai.

ifj. Gerencsér János: Cimbalom és hegedű dallamjáték Péterlakán.

Petrovits Tamás: Péterlaki táncdallamok Buta Szép József játéka alapján.

Megjelent nyomtatott kották vagy könyvek:

Agócs-Gombai: Kürti Bandák.

Allaga Géza: Cimbalom etűdök.

Lajtha László: Bogyiszlói gyűjtés

Lajtha László: Dunántúli dallamok és táncok I. II.

Lajtha László: Kőrispataki gyűjtés.

Pávai István: A Sóvidék népzeneje

Tarjáni Tóth Ida: Cimbalomiskola I.II./ Editio Musica Budapest/

Népzenei füzetek CD-melléklettel:

ifj. Gerencsér János: Galga menti dallamok. 2.

Unger Balázs: Galga menti vonósbandák

Salamon Beáta: Magyar Népzenei Gyűjtemény hegedű tanításhoz

Szabó András – Mohácsy Albert: Gömöri népzene, melléklet

Virágvölgyi Márta: Bogyiszlói népzene

Virágvölgyi Márta-Bonchida

Virágvölgyi Márta-Vavrinecz András: Szatmári népzene II.

Virágvölgyi Márta-Vavrinecz András: Vajdaszentiványi táncok

1.2 Népi fúvós főtárgy tantárgy

A népi fúvós hangszereknél a ráépülésben cél

- az alapképzésben megszerzett tudás bővítése, elmélyítése,
- kiemelkedő hangszerjátékosok repertoárjának megismerése, megtanulása,
- egy-egy tájegység, falu kiváló muzsikusai repertoárjának, játékmódjának tudatos megfigyelése, összehasonlítása, elsajátítása; a különbségek és hasonlóságok felfedezése, megértése,
- hangszere interetnikus kapcsolatainak elméleti és gyakorlati felfedezése,
- speciális játéktechnikák elsajátítása,
- a variálási képesség és improvizációs gyakorlat fejlesztése,
- a repertoár mennyiségének és minőségének növelése.

Fontos lehetőség, hogy ismereteit szélesítse a különféle fafúvós hangszerek megszólaltatásával, megtanulásával.

A tantárgy tanításának célja

A furulya főtárgy tanításának célja olyan népi fúvós hangszereken játszó zenészek képzése, akik képesek a hagyományos magyar népzenei darabok stílushű, hiteles és zenei élményt adó megszólaltatására, továbbadására, a népzene önálló továbbtanulására (felvételek, kották és saját népzenei gyűjtések alapján), valamint középfokú szakismeretet igénylő közművelődési feladatok ellátására.

Sajátítsák el a tanulók a népzene gondolkodásmódját, ami a megformálás szabályaira támaszkodva mindig újraalkotja, és sohasem másolja a dallamokat. Jussanak el tehát a beszélt anyanyelvhez hasonlóan a zene anyanyelvi szintű tudásának közelébe. Kapjanak bevezetést a népzene teljes világképébe.

Ismertesse meg

- a furulyák fontosabb típusait, fajtáinak és a dudának a játéktechnikáját,
- a magyar népzene stílusait, a népzenei dialektusterületeket és azok jellemző zenei vonásait,
- a magyar népzene főbb műfajait, valamint tánc típusait,
- a népzene előadásmódját.

Fejlessze a tanuló

- hallását,
- a nyelvvel összefüggő ritmus- és hangsúlyérzékét,
- stílusérzékét,
- rögtönzőképességét,
- zenei emlékezetét,
- képességét dallamok rögtönző összefűzésére, táncjátékok és ciklusok kialakítására,
- önálló lényegfelismerő képességét.

A tanuló rendelkezzen

- az adott stílus és földrajzi terület előadói hagyományára épülő rögtönzőképességgel,
- zenei emlékezőtehetséggel,
- megfelelő prozódiai képességgel,
- táncjátékos rutinnal,
- jó lapról olvasási képességgel.

A tanuló ismerje

- hangszeri történetét, típusait a magyar nyelvterületen, és szélesebb elterjedtségét legalább Európában,
- hangszeri repertoárját (annak jellemző részeit) és előadói hagyományát a magyar nyelvterület különböző vidékein,
- a szomszéd népek hasonló hangszerait, és tudjon példákat azok repertoárjából.

A duda főtárgy tanításának célja olyan népi fűvös hangszereken játszó zenészek képzése, akik képesek a hagyományos magyar népzenei darabok stílushű, hiteles és zenei élményt adó megszólaltatására, továbbadására, a népzene önálló továbbtanulására (felvételek, kották és

saját népzenei gyűjtések alapján), valamint középfokú szakismeretet igénylő közművelődési feladatok ellátására.

Sajátítsák el a tanulók a népzene gondolkodásmódját, ami a megformálás szabályaira támaszkodva mindig újraalkotja, és sohasem másolja a dallamokat. Jussanak el tehát a beszélt anyanyelvhez hasonlóan a zene anyanyelvi szintű tudásának közelébe. Kapjanak bevezetést a népzene teljes világképébe.

Ismertesse meg

- a duda fontosabb típusait, fajtáinak játéktechnikáját,
- a magyar népzene stílusait, a népzenei dialektusterületeket és azok jellemző zenei vonásait,
- a magyar népzene főbb műfajait, valamint tánc típusait,
- a népzene előadásmódját.

Fejlessze a tanuló

- hallását,
- a nyelvvel összefüggő ritmus- és hangsúlyérzékét,
- stílusérzékét,
- rögtönzőképességét,
- zenei emlékezetét,
- képességét dallamok rögtönző összefűzésére, táncjátékok és ciklusok kialakítására, önálló lényegfelismerő képességét.

A tanuló rendelkezék

- az adott stílus és földrajzi terület előadói hagyományára épülő rögtönzőképességgel, - - zenei emlékezőtehetséggel,
- megfelelő prozódiai készséggel,
- tánc kísérelő rutinnal,
- ének kísérelő rutinnal,
- jó lapról olvasási készséggel.

A tanuló ismerje

- hangszerei történetét, típusait a magyar nyelvterületen, és szélesebb elterjedtségét legalább Európában,
- hangszerei repertoárját (annak jellemző részeit) és előadói hagyományát a magyar nyelvterület különböző vidékein,
- a szomszéd népek hasonló hangszereit, és tudjon példákat azok repertoárjából.

A népi klarinét főtárgy tanításának a célja, hogy a növendékek a zeneiskolai klasszikus (esetleg népi) oktatásra alapozva olyan átfogó, mindenre kiterjedő hangszeres képzést kapjanak, és olyan zenei műveltségre tegyenek szert, amely alkalmassá teszi őket a szakirányú felsőoktatásban való részvételre, illetve középfokú népzenei felkészültséget igénylő munkakörök betöltésére és feladatok elvégzésére.

A program ismertesse meg a növendékekkel

- a zenét, mint alapvető kifejezési formát, ezen belül a népzenei és annak jelentőségét,
- a népzene kapcsolatát más zenei műfajokkal és más művészeti ágakkal,
- a klarinét kialakulását, fejlődésének történetét és kapcsolatát az ősi, illetve népi fúvós hangszerekkel,
- a klarinét szerepét és stílusos használatát a magyar népzene stílusrétegei és földrajzi területei alapján,
- a hangszer használatát a hazánkban élő nemzetiségek, illetve a szomszéd népek zenéjében,
- a klasszikus klarinét-repertoár népzenei ihletésű darabjait.

A program fejlessze módszeresen és sokoldalúan a tanuló

- zenei képességeit: hallását, harmónia- és ritmusérzékét, memóriáját, továbbá érzékenységét a kifejezés, a dinamika és a hangszín árnyalataira,
- variációs és improvizációs készségét,
- zenei ízlését és stílusérzékét.

A program alakítson ki

- fejlett, mindenre kiterjedő légzéstechnikát,
- sokszínű zenei kifejezésre alkalmas, dinamikai árnyalatokban és hangszínekben gazdag klarinéthangot,
- megfelelő gyorsaságú és irányítható hangindítást,
- egyenletes, virtuóz darabok játszására is alkalmas ujjtechnikát

A tárogató főtárgy tanításának a célja, hogy a növendékek a zeneiskolai klasszikus (esetleg népi) oktatásra alapozva olyan átfogó, mindenre kiterjedő hangszeres képzést kapjanak, és olyan zenei műveltségre tegyenek szert, amely alkalmassá teszi őket a szakirányú felsőoktatásban való részvételre, illetve középfokú népzenei felkészültséget igénylő munkakörök betöltésére és feladatok elvégzésére.

A tárogató tanításának a célja

- a modern tárogató, mint a klarinéthez legközelebb álló rokon népi hangszer megismertetése,
- a néphagyományban élő tárogatózene megismerése, a hangszerjáték elsajátítása,

- a tárogató felhasználása a táncmuzikumban, színpadi szereplésnél szólóban vagy együttesben.

A növendék

- ismerje meg a történelmi és a modern tárogató származását, történetét,
- tudja a két hangszertípus rendszertani különbségét,
- legyen képes a ma használt Böhm-rendszerű klarinétól eltérő, oktávvaltós német rendszerű hangszereken a fogásokat elsajátítani
- legyen tudatában annak, hogy mai formájában ez az egyetlen speciálisan magyar népi hangszer, amelyet más népek is tőlünk vettek át,
- rendelkezzen kellő ismeretekkel a régi tárogató-típus előfordulásáról a tágabb környezetünkben (Eurázsia), illetve a modern tárogató előfordulásáról a Kárpát-medencében,
- ismerje a tárogatót, mint szólóhangszert, tudja, mely területen, mikor, milyen zenekarban használták,
- szerezzen tapasztalatot arról, milyen formációkban alkalmazható egy mai népzenei együttes hangszereként.

A tanuló

- legyen képes biztos intonációval, a klarinétól eltérő szájartással játszani,
- a regiszterek nagyon eltérő hangszín adottságainak kiegyenlítésére,
- alkalmazza a különböző stílusrétegekbe tartozó dallamok díszített lejátzásához szükséges fúvástechnikai eszközöket és módokat (különös tekintettel a parlando, rubato és giusto előadásmód különbségére),
- legyen képes tiszta hangképzésre, beleértve a mély hangok (dl-c-h stb.) indításának, játzásának fokozott nehézségeit is,
- legyen képes megfelelő technikával stílusosan előadni a tanult darabokat,
- legyen kellő ismerete a különböző népzenei dialektusterületek zenéjéről, legyen kellő rutinja a színpadon.

Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése.

A tantárgy a fizika, történelem, néprajz, néptánc, zeneelmélet tárgyakkal áll kapcsolatban. A fizikából a zenei hang akusztikai tulajdonságait, a zenei hangsor és a felhangrendszer mély kapcsolatát ismerheti meg a tanuló. A történelem segít elhelyezni népzeneinket a magyarság őstörténetében és a honfoglalás utáni történetében. A néprajz megmutatja a zene helyét a

hagyományos közösségben. A néptánc segít a táncdallamok helyes ritmikai, tempó- és hangsúlybeli értelmezésében.

A zeneelmélet a népzene önálló tanulmányozásához szükséges ismereteket adja meg.

1.2.1 Népi furulyák

Heti 4 óra, összesen 124 óra, társhangszer esetén 124 óra

Zenei anyag

Észak-Magyarország / Székelyföld / Dél-Dunántúl / Gyimes / Alföld vidékei / Moldva

Az anyag elsajátítására szánt idő, a felvételi követelményekben megjelölt négy kötelező tájegység, valamint az azokban nem szereplő tájegységek között, a tanuló felkészültsége szerint oszlik el.

A technikai feladatok a szakgimnázium első négy évében tanultakkal megegyeznek. Szakmai cél a repertoár bővítés, valamint a tájegységekre jellemző táncrendek lejegyzése, összeállítása és előadása, valamint kamara hangszereléssel való interpretációja. A használt hangszerek az adott területen a hatlyukú furulyán kívül legjellemzőbbek. Gyimesben ikerfurulya, Észak-Magyarországon és Alföldön flóta, Dunántúlon flóta és hosszú furulya, valamint a Moldvában használatos tilinka és román kaval. A népi ajaksípos hangszerek környező népek által használt, de magyar nyelvterületen is előforduló síptípusai, mint az Alföldön használt perembevágásos síp, a Bukivinában előforduló peremsíp.

A felvételin kötelezően választható tájegységek, az első három évfolyamban tanult, a felvételi anyagában nem szereplő területek hanganyagának bővített repertoárját tartalmazza.

1.2.2 Népi klarinét, tárogató

Heti 4 óra, összesen 124 óra, társhangszer esetén 124 óra

Zenei anyag

Bevezetés a bartóki I. népzenei dialektus hangszeres zenei anyagába: Dél-Dunántúl. Ugrós, Lassú csárdás, Friss csárdás, Verbunk.

Délkelet-Dunántúl: ugrós-, párnatánc-, kanásztáncdallamok.

Ismerkedés a bartóki III. dialektussal: Kelet-Magyarország, Szatmár, Magyar verbunk, lassú csárdás, friss csárdás, oláhos, botoló.

Ismerkedés a bartóki IV. népzenei dialektusterület zenéjével:

Bukovina és a Székelyföld népzeneje (Udvarhely megye, Maros-Torda megye).

A bukovinai székely hangszeres zenei anyagból: „A juhait kereső pásztor”, „Hétféle” táncdallam (pl. „Mazur”, „Silladri”, „Verbunk” stb.), „Ardeleana” (Ardeleanka), Csárdás.

Udvarhely: Csürdőngölő, Székely verbunk, Sebes.

Maros-Torda megye: Sebes, Legényes, Forгатós.

Valamint a Székelyföld egyéb területeiről: Verbunk, Lassú csárdás, Sebes csárdás, Forгатós.

Ismerkedés a bartóki II. népzenei dialektusterület zenéjével: észak-magyarországi területek (főleg Heves, Nógrád és Pest megye) Borsod és a Felvidék (volt Gömör, Pozsony, valamint Esztergom megye).

Palócvidek: Pozsik István énekes, furulyás (Bükkszék, Heves megye) klarinétos anyaga Sárosi Bálint gyűjtéséből, valamint Manga János, Borsai Ilona és mások népzene gyűjtéseiből válogatott anyag.

Klarinét a cigányzenekarban: Kartal (Pest megye, Galga-mente). Lassú csárdás, Friss csárdás, Lakodalmi kísérő, Menyasszonyfektető, továbbá: Vasvári verbunk, Csárdás (Domaháza, Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

A szlovákiai magyar területekről: ismerkedés Gömör megye népzenejével. Verbunk, Csárdás, Friss.

A Csallóköz népzeneje (szlovákiai magyar hangszeres népzene): Kürt (volt Esztergom megye). A hagyományos lakodalom repertoárja, valamint (Bihari stb.) Verbunkosok és Frissek.

A bartóki III. népzenei dialektusterület ismeretanyagának bővítése: Dél-Alföld.

A parlando-rubato stílus előadásának tökéletesítése klasszikus értékű vokális népdalokon, pásztordalokon, továbbá Hallgató, Lassú csárdás, Friss csárdás, Oláhos, „Vendégkísérő” és Mars.

Mivel a hangszer e területen a tekerővel párosítva különös hangsúlyra tett szert a néphagyományban, ebben az évfolyamban módot kell találni arra, hogy a növendékek a tekerőt tanulókkal, mint hangszer-páros, minél többet „kamarazenéljenek” együtt.

A tanulónak bevezetést kell kapnia a népi klarinét népi fűvószenekari, – illetve az adott földrajzi területeknél fogva – a tamburazenekari gyakorlatához is.

A Duna-Tisza köze népzeneje és a Dunántúllal érintkező területek: Dávod (Bácska). Ugrós. Délkelet-Dunántúl. Ugrós, Párnatánc.

Ismerkedés a magyarországi nemzetiségek népzenejével. Bevezetés a magyarországi román népzenebe: eleki román táncdallamok. Lunga, Minintelu, Tiganeasca, Ardeleana.

A kétegyházi román táncrend: Lunga, Minintelu, Tiganeasca, Lunga és Doina.

Bevezetés a román (anyaországi) népzenebe: Mezőségi román táncdallamok. Invirtita, Fecioreste rar, Tiganeasca stb.

Tárogató

Technikai fejlesztés

A program feladata hangszertechnika szempontjából:

- a klarinéttól eltérő szájtartás kialakítása,
- az intonációs nehézségek folyamatos kontrollja,
- a fogások elsajátíttatása (köztudott, hogy a tárogató oktáv váltós és német rendszerű hangszer, ezért komoly gyakorlás szükséges a fogások elsajátításához),
- a regiszterek nagyon eltérő hangszínadottságainak – amit fúvást módokkal lehet kiegyenlíteni – folyamatos figyelemmel tartása,
- a különböző stílusrétegekbe tartozó dallamok díszített lejátszásához szükséges fúvásttechnikai eszközök és módok elsajátíttatása (különös tekintettel a parlando, rubato és giusto előadásmód különbségére),
- a figyelem felkeltése a mély hangok (dl-c-h stb.) indításának, játszásának fokozott nehézségeire.

Fejlessze

- a biztos intonációt,
- a technikát,
- a különböző zenei és előadói stílusok iránti érzéket,
- a könnyű tájékozódást a különböző népzenei dialektusterületek zenéjében,
- a hallás utáni tanulást,
- az együttjátszási készséget,
- a dinamikai és ritmikai alkalmazkodó készséget,
- a tudatos gazdálkodást a korlátozott hangnemi és hangterjedelmi lehetőségekkel,

a színpadi rutint.

Anyagismeret

A javasolt zenei anyag kiválasztását mindig a tanuló technikai tudása, muzikalitása és zenei érettsége határozza meg.

A tananyag illeszkedik a népi klarinét tananyagához, részben meg is egyezik vele, azzal a különbséggel, hogy a különböző néprajzi tájegységek zenéjét a tárogatós növendék egy év alatt megismeri.

Hangfelvételeken kiadott tárogató zene viszonylag kevés van más népi hangszerekhez képest, ezért tanulási segédanyagként föltétlenül érdemes felhasználni vokális népdalokat, illetve a klarinétról (esetleg furulyánál) használt dallamokat.

Mivel a hangszerhez máig erősen kötődik az ún. kuruc zenei hagyomány anyaga (értve ezalatt jó néhány a múlt században keletkezett magyar nótát is), a növendékeknek föltétlenül meg kell ismerkedniük a tényleges kuruc dallamanyag legjavával. E népdalokat, a Rákóczi-nótát és indulót, valamint a népi tárogatósok körében szintén kedvelt 1848-as dalokat a tanár tetszés szerint, a többi anyag mellett ossza el az év folyamán, figyelve a nehézségi fokra.

1.3 Kamara tantárgy

Heti 2 óra, összesen 62 óra

A tantárgy tanításának célja

A Kamarazene tárgy feladata, hogy alkalmat teremtsen a népi hangszeres zenélés egyik alapvető formájának gyakorlásához, a közös muzsikáláshoz, amely fontos közösségformáló erő.

A hangszerének megfelelő összetételű, autentikus hangszeres, hangszeres-énekes kamarazene órákon a növendék megtanulhatja, illetve gyakorolhatja a népzenei dialektusok jellegzetes hangszeres darabjait. Ez a tevékenység kialakíthatja és fejlesztheti a társas zenélés készségét és ösztönözheti a kiemelkedő egyéni teljesítmények létrejöttét.

Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A növendékek képzéséhez elengedhetetlen más tantárgyak ismeretanyagának beépítése. Ezek részben a népzenehez szorosan kapcsolódnak: népzeneelmélet, népzene-történet, néprajz, néptánc. Saját tantárgyának, a népzenenek a művészetekbe való integrálásához pedig fontos,

hogy tájékozott legyen a tanítvány a társművészetekben. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi tantárgyak: zenetörténet, zeneirodalom, művészettörténet, irodalom, történelem. Így a növendék könnyebben elsajátítja a tananyagot, és képes lesz azt tágabb összefüggésbe helyezni a későbbi önálló munka során hasznosítani.

Témakörök

Népzenei repertoár

A népi hangszeres Főtárgyak kerettantervben meghatározott főtárgyi követelményeinek alapján, a növendékből álló kamaracsoportok összetételének, egyéni felkészültségének, készségeinek és képességeinek felméréseivel készített fejlesztési terv alapján a Kamara tanár határozza meg az elvégzendő tananyagot.

Népzenei összeállítások alkotása és gyakorlása

A tanult zenei anyagból a növendékek egyéni képességeinek, alkatának, beállítódásának megfelelő népzenei összeállítások készítése.

Népi énekesek hangszeres kísérete

Az énekszó kísérésének technikai, harmonizálási, előadásmódbeli sajátosságainak megismerése, saját gyakorlatban történő kimunkálása.

Színpadi gyakorlat

A növendékek által elsajátított zenei anyag, elkészített zenei összeállítások színpadi adaptációja.

1.4 Elméleti tantárgyak

1.4.1 Népzenei és néprajzi ismeretek tantárgy

Heti 4 óra, összesen 124 óra

A tantárgy tanításának célja

A népzenei elméleti tantárgy tanításának általános célja a ráépülésben, hogy a növendék további átfogó és összefüggő ismeretekre tegyen szert a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyagában, dallamstílusában, néprajzi-népéleti kapcsolataiban, az énekes és hangszeres előadásmód kérdéseiben és a népzene földrajzi jellegzetességeiben.

Szélesítse repertoárját, alakítson ki a tárgy segítségével földrajzi dialektusokra, kistájakra, műfajokra, stílusokra és stílusrétegre nézve reprezentatív memorizált repertoárt.

Fontos célja, hogy népzenei példákkal világítson rá a Kárpát-medencében élő népek hagyományos kultúrájának összefüggéseire, az együttélésből fakadó kulturális kölcsönhatás jelenségeire, valamint, hogy kiindulópontot nyújtson a Kárpát-medencén kívüli európai és az Európán kívüli hagyományos zenei kultúrák megismeréséhez.

Kiemelt célja, hogy példák segítségével rávilágítson a népzene és műzene kapcsolatára, különös tekintettel a magyar zenetörténet jelentős egyéniségeire.

A néprajz tantárgy tanításának célja a ráépülésben, hogy elmélyítse a növendékben a hazánk, népünk, kulturális örökségünk, népi műveltségünk jellemzőiről, sajátosságairól tanultakat, összefüggésében értelmezze a magyar népzene létrehozó magyar paraszti kultúra jelenségeit földrajzi, történeti, társadalmi, etnikai vonatkozásban egyaránt.

Fontos célja, hogy erősítse és gyakoroltassa azokat az egyéni és közösségi tevékenységeket, amelyek az otthon, a lakóhely, a szülőföld jobb megismeréséhez, a haza és népei megbecsüléséhez és az ezekkel való azonosuláshoz vezetnek. Ez által is mélyítse el a nemzeti önismeretet, a nemzettudatot, a tevékeny hazaszeretetet.

Tudatosítsa a növendékben, hogy a néphagyomány az általános emberi értékek hordozója, ezért ismerete az általános műveltséghez is szükséges, és ösztönözzön a szűkebb és tágabb környezet élő hagyományainak és történelmi emlékeinek tevékeny ápolására.

Célja továbbá, hogy a növendéket felkészítse a felsőfokú tanulmányokra.

Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei és néprajzi ismeretek tárgya kapcsolódik a történelem, a földrajz, a magyar és világirodalom, a klasszikus zene (zeneirodalom és zenetörténet), valamint a művészettörténet

ismeretanyagához. Ezek együttesen biztosítják a növendékek adott életkori szintjéhez igazodó kultúrtörténeti tájékozottságot.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

Témakörök

A népzene gyűjtése és kutatásának története

A népzene gyűjtés, archiválás és kutatás legújabb módszerei, eredményei. Korunk legfontosabb kutatási területei, magyar népzene kutatóinak eredményei.

A korszerű népzenei anyagközlés szempontrendszer.

A népzene kutatás alapjai

Népzeneelméleti fogalmak, a magyar népzene összetevői, történeti rétegei, társadalmi szerepe, esztétikai jelentősége.

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje. Második javított kiadás (CD-ROM), Budapest, 2002.

Internetes változat: <http://mek.oszk.hu/02000/02074>

A magyar népzene dialektusterületei

Az öt magyar népzenei dialektus vokális és hangszeres népzenei anyagának, a népzenei dialektusokra, stílusokra, előadásmódra, műfajokra jellemző előadási gyakorlatának átfogó, elemző megismerése, a felsorolt szempontokra nézve reprezentatív repertoár kialakításával.

A témakör feldolgozásához ajánlott:

– A Magyar Népzenei Antológia digitális összkiadása

– A magyar népzene dialektusterületei c. fejezet Vargyas Lajos: Magyar népzene, in: Magyar Néprajz VI. c. kötetből. Budapest, 1990.

Internetes változat:

<http://mek.oszk.hu/02100/02152/html/06/6.html>

A magyar néptáncok zenéje

A magyar népi tánczene áttekintő ismerete, a népzenei dialektusok, tánc típusok, kíséretmódok figyelembevételével, hangzó felvételeken és kottapéldákon keresztül.

A témakör feldolgozásához ajánlott:

- Népi tánczenére vonatkozó fejezetek, fejezetrészek A magyar nép és nemzetiségeinek táncgyománya c. kötetből. Szerk. Felföldi László – Pesovár Ernő. Budapest, 1997
- A táncok ritmuskísérete című fejezet Pávai István: Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje c. kötetből. Budapest, 1993, 1998.

Sárosi Bálint: Hangszeres népzenei hagyomány. (Balassi Kiadó, Budapest, 2008.) és hangzó CD-melléklete

A rokon- és szomszéd népek népzeneje

A magyarság eredete, zenei kapcsolata a rokon és szomszéd népekkel, a szóban forgó népek zenéjének áttekintő megismerése, hangzó és kottapéldákon keresztül.

Ajánlott irodalom:

Bartók Béla: Népzeneink és a szomszéd népek népzeneje. Budapest, 1934.

A hagyományos előadásmód kérdései a népzeneben

Az előadásmód, hangvétel, énekes díszítés és hangszeres cifrázás, hangszeres kíséretmód jellemzői hangzó példákon keresztül.

A népzene élete: a változatképződés törvényszerűségei és jelenségei példákon keresztül.

Ajánlott irodalom:

Vargyas Lajos: A magyarság népzeneje (Planétás Kiadó, Budapest, 2006.) és hangzó CD-melléklete

Népzene és műzene kapcsolata

A magyar népzene szerepe a 20-21. századi európai műzenében

A survival és revival legújabb jelenségei

Kitekintés az európai és az Európán kívül hagyományos zenei kultúrákra

A hagyományos zenei kultúrák általános zenei jelenségeinek (hangsorok, ritmika, lüktetés, funkciók, műfajok, formai megoldások stb.) bemutatása példák segítségével.

Néprajzi alapvetés

A néprajzi alapfogalmak elmélyítése.

A nemzeti azonosságtudat, a közösséghez tartozás megnyilvánulási formái, tartalmi és formai jegyei, jelképei.

A közösségi hagyományok: átadás-átvétel, variálódás, szóbeliség szerepe a népi kultúrában.

A magyar nép táji-történeti tagolódásának differenciálása:

- dialektusok, tájegységek, falvak,
- földrajzi, etnikai, vallási és kulturális közösségek.

Európai és Európán kívüli hagyományos kultúrák.

Kutatástörténet, szakirodalmi alapvetés

A folklórkutatás története.

A legfontosabb hazai folklór gyűjtemények.

A legfontosabb megjelent kézikönyvek, folyóiratok.

Társadalomnéprajz

Társadalmi struktúra, társadalmi szabályok, a paraszti társadalom belső rendjét meghatározó jogszokások. Erkölc, mentalitás, a vallás és az egyházak szabályozó szerepe.

Tárgyi kultúra

A népi díszítőművészet jelenségei és összefüggései; a szimbólumok a kultúrában, megnyilvánulásaik a folklór különböző területein.

Folklór

Az eddig tanultak elmélyítése, az ismeretek szélesítése.

Népi természetismeret, néphit, népi gyógyászat

Népi vallásosság: a különböző felekezetek vallási néprajzának jellegzetességei, összefüggései a népszokásokkal.

A népi epika és líra tartalmi műfajai.

A kiemelkedő egyéniségek szerepe a folklórban.

A magyar néptánc történetére és stílusrétegeire vonatkozó tudás elmélyítése.

A tánc hagyományozódásának alkalmi az egyéni emberi és a közösségi élet tükrében.

A népköltészet és a műköltészet kölcsönhatásának jelenségei, azok elemzése.

A folklorizmus és folklorizáció jelenségeinek elemzése.

Hon- és népismeret

Tanulmányi kirándulások: népi műemlékek, helyi gyűjtemények, tájházak, múzeumok látogatása.

Csoportos és önálló gyűjtőmunka, és bemutatása elemzése.

Résztvétel különböző honismereti, néprajzi, népzenei és néptánc előadásokon, konferenciákon.

Kiemelkedő folklórrendezvények látogatása és elemzése.

A társhangszer tantárgy óraszámának terhére a népzeneelmélet tárgy is felvehető a népzeneelmélet tanári, illetve etnomuzikológia szakokra készülő tanulóknak.

1.4.2 Népzenei lejegyzés tantárgy

Heti 3 óra, összesen 93 óra

A tantárgy tanításának célja

A Népzenei lejegyzés a Népzeneelmélet és történet, valamint a Főtárgy és Kamarazene legfontosabb kiegészítője. Célja, hogy a növendék a magyar népzenei hagyomány énekes és hangszeres anyaga elemző lejegyzésének alapelveit, jelrendszerét, gyakorlatát elsajátítsa, ezzel is segítse énekes, hangszeres tevékenységét.

Alapja a zenei írás-olvasásban való jártasság, a zenei hallás, ritmusérzék, tempóérzék, melynek további fejlesztésében a tantárgy jelentős szerepet kap.

A Népzenei lejegyzés gyakorlatában a magyar népzene elméletének megismerése, valamint az énekes és hangszeres repertoár gyakorlása közben elemző módon kap képet a magyar népzene dallamstílusai, stílusrétegei, népdaltípusai, a magyar népzene földrajzi jellegzetességeiben valamint azok előadásmódja rögzítésének kérdéseiben.

Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Népzenei lejegyzés tárgy szorosan kapcsolódik a Népzeneelmélet- és történet, Néprajz, Főtárgy, Kamarazene, Szolfézs, Zeneelmélet anyagához, valamint egyéb közismereti tartalmakhoz: történelem, földrajz, nyelvtan, irodalom.

Az idegen nyelvek segítik a kommunikációt, más népek kultúrájának megismerését, vele a mások iránti toleráns magatartás kialakítását. Nélkülözhetetlenek a zenei szakkifejezéseknél.

A testnevelés-néptánc segít a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

Témakörök

A népzenei lejegyzés története és funkciói

A dallamlejegyzés történeti folyamatának áttekintése. A digitális kottázás lehetőségei, előnyei, veszélyei, szabályai különböző funkciókban.

A „puszta fülű” lejegyzések gyakorlata és jelentősége, értelmezése, újratemtése hangszeren és énekszóval.

Jeles népzenei lejegyzők kottázási szemlélete, jelrendszere (Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, Kiss Lajos, Paksa Katalin, Tari Lujza és mások) konkrét példákon keresztül.

A kottahasználat eltérő funkcióinak hatása a népzenei lejegyzésre, konkrét példákon keresztül.

A népzenei lejegyzés jelrendszere

A különböző hangszerek illetve énekes előadás zenei anyagának lejegyzési specialitásai a hangszer- illetve énektechnika függvényében, konkrét példákon keresztül.

A népzenei lejegyzések zenei és effektuális elemei a vokális és hangszeres népzene lejegyzésében konkrét példákon keresztül.

A népzenei partitúra készítésének gyakorlata, konkrét példákon keresztül.

Vokális népzenei felvételek lejegyzése

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott népdalok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

Hangszeres népzenei felvételek lejegyzése

A magyar nyelvterület népzenei dialektusaiból reprezentatív igénnyel válogatott hangszeres dallamok autentikus népzenei felvételekről történő részletes lejegyzése a népzenei lejegyzés tudományos szabályainak és jelrendszerének alkalmazásával.

1.4.3 Néptánc tantárgy

Heti 2 óra, összesen 62 óra

A tantárgy tanításának célja

A Néptánc tárgy tanulásának az a célja, hogy a népzeneét tanuló növendékek megismerjék, elsajátítsák és használják a magyar néptánc kultúra elemeit, megértsék és mozgáskultúrájukba építsék a Kárpát-medence táncainak formanyelvét, adottságaiknak megfelelően és szituatív módon tudják használni, illetve továbbfejleszteni táncos anyanyelvünket, ismerjék a népi műveltség és a néptánc egységét, illetve kölcsönös meghatározottságait, és használni tudják a dallam, a ritmus és a mozgás harmóniájának-diszharmóniájának hatásait.

A Néptánc képességfejlesztő és attitűdalakítási potenciálja – a dallam-ritmus-mozgás egységéből, a táncnak a személyiség „egészét” mozgósító (ének, mozgáskoordináció, kooperáció) szerepéből adódóan – rendkívül nagy. Felkínálható tevékenységei, közvetített ismeretei, attitűdkialakítási-befolyásolási szándékai révén a néptánc közösségfejlesztő hatása révén képes oldani a népzeneész-néptáncos elkülönülést.

Mind az énekes, mind a hangszeres tanulók számára lehetőséget biztosíthat a Néptánc arra, hogy funkcióban használják választott zenei főtárgyukat: egymás táncát kísérik, így megtapasztalják a táncos-zeneész-énekes együttműködést.

Az önálló, szabad, alkotó mozgás élményének megtapasztalása a kreativitás fejlesztését eredményezi.

A közös munka eredményének, sikerének megélése, a fokozott koncentráció és kooperáció elérése, a művészi kifejezőképesség továbbfejlesztésében segít.

Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Néptánc tárgy kapcsolódik a történelem, a földrajz, a néprajz ismeretanyagához.

A közismereti kerettantervek adta lehetőséggel élve a testnevelés óraszámába heti két órában beépítve 9-12. osztályban néptáncot segíti a testnevelés a fizikai erőnlét fejlesztésében, a foglalkozási ártalmak (rossz tartás, rossz légzés stb.) kiküszöbölésében.

A biológia, és a fizika közvetlen haszna a természet közvetlen megismerését jelentheti, hiszen a hangszerek alapanyagai fák, növények, míg a hangszerek hangadás módjai szoros összefüggésben állnak zenei akusztikai tulajdonságaikkal.

Témakörök

Fejlesztési feladatok

A 9-12. osztályban tanultak alapján elkészített fejlesztési tervben a néptánc pedagógus az alábbi fejlesztési területekre tervezte meg a tevékenységet:

- testtartás
- mozgáskoordináció
- ritmusgyakorlatok
- mozdulatelemek összefűzése
- ének- tánc koordináció

Néptánc repertoár

A néptánc dialektusok megismerése, elsajátítása:

I. Nyugati vagy dunai táncdialektus:

Csallóköz, Szigetköz;

Rábaköz;

Nyugat- és Közép-Dunántúl (Veszprém, Zala, Vas m.)

Dél-Dunántúl (Somogy, Baranya m.)

Kelet-Dunántúl (Sárbócs, Duna mente, Bácska, Szlavónia)

Kalocsa-vidék;

Kiskunság, Solt- és Tápió-vidék.

II. Középső, vagy tiszai táncdialektus:

Felső-Tisza-vidék (Bodrogköz, Szatmár, Nyírség, Hajdúság, Szilágyság.);

Keleti palócok és matyók;

Nagykunság, Jászság;

Dél-Alföld, Alsó-Tisza-vidék;

III. Keleti, vagy erdélyi táncdialektus

Kalotaszeg,

Mezőség,

Maros- Küküllő- vidék,

Székelyföld,

Gyimesi csángók,

Bukovinai székelység,

Moldvai csángók.

Színpad adaptáció

A Néptánc tanulásának nem közvetlen célja koreográfiák létrehozása, de későbbi munkavállalásuk során az énekes és hangszeres tanulók zenei feladataik között elkérést kaphatnak koreográfiák zenéjének összeállítására.

Ennek figyelembevételével a koreográfia szerkesztése, megtanulása során a néptáncot oktató pedagógus rávilágíthat a hagyományos táncalkalmak táncrendjének és azok színpadra alkalmazásának összefüggésére. A színpad adaptáció egyes problémáit a koreográfia alkotása közben érzékeltetheti önálló részfeladatok kiadásával és értékelésével.

A témakör kereteiben ismerkedjen meg a színpad adaptáció alapfogalmaival: koreográfia, koreográfus, rendező, szerep, szereposztás, csoport, szólamok, szólista, kar, próba, főpróba, színpadbejárás.

A fentiek mellett a koreográfia megtanulása és bemutatása a művészeti nevelés, képességfejlesztés egyik eszköze lehet.

A koreográfia a csoport képességeihez igazodjon, így a bemutatás a kívánatos sikerélményt jelentheti a tanulók számára, erősíti a csoport, az iskola közösségi összetartozását.

Táncfolklorisztika

A Néprajz tantárgyban tanult táncfolklorisztikai ismeretek bővítése, finomítása az alábbi témakörökben:

A magyar néptánckutatás korszakai, egyéniségei, főbb kézikönyvei

Archív néptánc felvételek értelmezése

A néptánc gyűjtése ma: néptánc és hangszeres zene összefüggése

Kárpát-medencei interetnikus kapcsolatok a néptáncban

A magyar néptánc történeti fejlődése

Táncalkalmak a magyar paraszti hagyományban

A táncdivatok hatása az egyes néptáncdialektusok repertoárjára

Néptánc terminológia

A néptánc, amennyiben nem a mindennapos testnevelés keretében valósul meg, évfolyamok közötti összevonással is megtartható.

1.4.4 Hangszerismeret tantárgy

Heti egy óra, összesen 31 óra

A tantárgy tanításának célja

A tárgy tanításának célja, hogy a növendék a gyakorlatban is megtapasztalja a Népzeneelmélet és - történet tantárgy keretében a népi hangszerekről megtanult elméleti ismereteket. Megismerje a népi hangszerek készítésének formáit, módszereit és lehetőségeit. Célja továbbá, hogy a növendék saját hangszerének magabiztos kezeléséhez hozzájáruljon ismeretanyagával.

Kapcsolódó közismereti, szakmai tartalmak

A Hangszerismeret a hangszeres Főtárgy, a Társhangszer/ének és a Kamarazene, valamint az elméleti tárgyak ismeretanyagával együtt tudja megismertetni komplexitásában a magyar népi hangszerek és hangszeres zene világát.

Témakörök

A hangszerek anatómiája

A népi hangszertípusok és fejlődésük

Anyag- és szerkezet összefüggései, a hangszerek felépítése. Hangszertervezés

Felépítés és megszólaltatás összefüggései

Hangszerakusztikai alapvetés

A népi hangszerek készítésének alapjai

A népi hangszerek készítésében használható anyagok, segédanyagok

A népi hangszerkészítés szerszámai

Egyes népi hangszerek készítésének folyamata, módjai, fortélyai

A népi hangszerek díszítése. Hangszeresztétika

A népi hangszerek karbantartása és javítása

A hangolás, intonálás, szabályozás kérdései

A hangszerkezelés alapjai

A mindennapi hangszer karbantartás

A hangszerek hibáinak felismerése, a hangszerjavítás lehetőségei

Restaurálás, újjáépítés lehetősége a népi hangszereknél

Munkavédelmi szabályok